

พฤติกรรมการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ของเกษตรกรในตำบลเมืองแปง อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

Pesticide Hazards Prevention among Farmers of Mueang Paeng

Subdistrict, Pai District, Mae Hong Son Province

ทัศนักร อินทจักร* สุदारัตน์ โปโซโร และ สุนทรี ป่าไม้งาม

Taskorn Intajak*, Sudarat Posoro and Suntree Pamaingam

รสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ วิทยาเขตแม่ฮ่องสอน จ.แม่ฮ่องสอน 58000

Public Health Program, Chiang Mai Rajabhat University Mae Hong Son Campus, Mae Hong Son 58000, Thailand

*Corresponding author: E-mail: aj.jaeng_taskorn@hotmail.com

(Received: September 16, 2019; Accepted: December 18, 2019)

Abstract: Pesticides are widely used for agriculture and their uses have increased every year. This has been causing a lot of dangerous chemical residues in the environment and adverse effects on health. This research was study on pesticide hazards prevention among farmers of Mueang Paeng subdistrict, Pai district, Mae Hong Son province. The purpose of the research was to study pesticide hazards prevention to consist of knowledge, attitude and behavior level regarding the safety of the use of pesticides among 100 farmers. Data were collected by using questionnaires and analyzed by using a computer program. The results showed that knowledge, attitude and behavior level regarding the safety of the use of pesticides were at a high level. Factors related to the use of pesticides showed that the personal information especially sources to receiving safety of the use of pesticides information were related to the use of pesticides that statistically significant at the level of 0.05.

Keywords: prevention, pesticide hazards, farmers

บทคัดย่อ: ปัจจุบันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชนำมาใช้เพื่อการเกษตรอย่างแพร่หลาย และมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี ทำให้มีสารเคมีอันตรายตกค้างในสิ่งแวดล้อมอย่างมาก และก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพตามมา งานวิจัยนี้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรในตำบลเมืองแปง อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติตนในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรจำนวน 100 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิจัยพบว่าความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการปฏิบัติตนของเกษตรกรเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้

สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับสูง และข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรโดยเฉพาะช่องทางในการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช มีความสัมพันธ์กับความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: การป้องกัน อันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เกษตรกร

คำนำ

ปัจจุบันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชถูกนำมาใช้เพื่อการเกษตรอย่างแพร่หลาย และมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี เนื่องจากปัจจุบันเกษตรกรหันมาทำเกษตรแบบเชิงพาณิชย์มากขึ้น และมีความต้องการผลผลิตที่สูง เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค จึงต้องพึ่งสารเคมีในการส่งเสริมการเจริญเติบโต และป้องกันความเสียหายของพืชผลจากการถูกทำลายจากแมลงและสัตว์นำโรคต่าง ๆ ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศทำให้ผลผลิตพืชของประเทศไทยมีปริมาณลดลง หรือถูกทำลายได้ง่ายขึ้นจากแมลงศัตรูพืชและเชื้อโรคต่าง ๆ (Toyabut, 2019) สารเคมีกำจัดศัตรูพืชจึงถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายและเกินความจำเป็น ทำให้มีสารเคมีอันตรายตกค้างในสิ่งแวดล้อมอย่างมาก และก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพตามมา จากรายงานของ Department of Disease Control (2017) พบว่า จังหวัดที่มีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชสูงสุด 10 อันดับแรก ได้แก่ อุดรดิตถ์ ร้อยละ 49.10 รองลงมา คือ เลย ร้อยละ 45.42 กำแพงเพชร ร้อยละ 43.60 อ่างทอง ร้อยละ 24.13 ตรัง ร้อยละ 24.13 พิจิตร ร้อยละ 22.85 จันทบุรี ร้อยละ 22.49 แม่ฮ่องสอน ร้อยละ 18.74 สระแก้ว ร้อยละ 17.84 และสกลนคร ร้อยละ 16.55 ตามลำดับ ซึ่งจากสถิติพบว่าปัญหาการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีมากใน

แถบภาคกลางและภาคเหนือ โดย Fasungnern *et al.* (2016) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ทำนา ตำบลแสนตอ อำเภอลำลูกขันบุรี จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 คือ ปัจจัยนำ ได้แก่ ความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ปัจจัยเอื้อ ได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการซื้ออุปกรณ์ป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และปัจจัยเสริม ได้แก่ ประสบการณ์การได้รับข้อมูลข่าวสารและการฝึกอบรมในการป้องกันอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชจากเจ้าหน้าที่ Ratcha *et al.* (2017) ได้ศึกษาพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเกษตรกรบ้านทุ่งนางครวญ ตำบลชะแล อำเภอลำลูกขันบุรี จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การรับรู้โอกาสเสี่ยงต่ออันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และการรับรู้ความสามารถของตนเองในการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับต่ำและพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับปานกลาง จากการศึกษา

ความสัมพันธ์พบว่า การรับรู้โอกาสเสี่ยงต่ออันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และการรับรู้ความสามารถของตนเองในการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และความรู้เกี่ยวกับอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ Suwannarach and Kessomboon (2015) ได้ศึกษาความรู้และพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรในพื้นที่รับผิดชอบโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านเหมืองแบ่ง ตำบลหนองหญ้าปล้อง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย พบว่า เกษตรกรมีความรู้อยู่ในระดับดี ร้อยละ 57.90 และมีพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับเหมาะสม ร้อยละ 78.60

ในภาคเหนือประชากรส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก พืชที่นิยมปลูก ได้แก่ ข้าว กระเทียม ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ กะหล่ำปลี ถั่วเหลือง งาม และพืชผักสวนครัว มีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชกันอย่างแพร่หลาย ทำให้เกิดปัญหาผลกระทบของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชทั้งต่อผู้ใช้และสิ่งแวดล้อม โดย Chaisombut *et al.* (2017) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของกลุ่มเกษตรกรในตำบลสันป่าม่วง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา พบว่า เกษตรกรมีความรู้ ความตระหนัก และพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ที่ถูกต้องอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งจังหวัดแม่ฮ่องสอนก็เป็นจังหวัดที่ติด 1 ใน 10 ของจังหวัดที่มีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชสูงสุดของประเทศ ดังนั้นจึงทำให้สนใจในการศึกษาพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติตนในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรในตำบลเมืองแปง อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อเป็นข้อมูลและแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการ

ระยะเวลาในการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติตนในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรในตำบลเมืองแปง อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนมิถุนายน 2562 ถึงเดือนสิงหาคม 2562 พื้นที่วิจัยได้แก่ บ้านหมากพริก บ้านแกงหอมม้ง บ้านแกงหอมกะเหรี่ยง ตำบลเมืองแปง อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกร บ้าน

หมากพริก บ้านแกงหอมมั่ง บ้านแกงหอมกะเหรี่ยง ตำบลเมืองแปง อำเภอบางยี่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 100 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร ซึ่งประกอบไปด้วยข้อมูลเพศ อายุ สถานภาพ สมรส การศึกษารายได้ของครอบครัว ระยะเวลาที่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ความถี่ในการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช การเคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การเคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ส่วนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ส่วนที่ 3 ทศนคติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ส่วนที่ 4 การปฏิบัติตนเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบเครื่องมือ เพื่อความสมบูรณ์ของเนื้อหา ได้ค่าดัชนีความเที่ยงตรงเท่ากับ 0.56 และทดสอบความเชื่อมั่น โดยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ในกลุ่มที่มีลักษณะทางประชากรใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน หาค่าความเชื่อมั่นได้เท่ากับ 0.85

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยชี้แจงวัตถุประสงค์และขออนุญาตเก็บข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในตำบลเมืองแปง อำเภอบางยี่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน จากนั้นอธิบายวิธีตอบแบบสอบถามทั้งในส่วนของข้อมูลทั่วไปและพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชให้แก่เกษตรกร แล้วให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามด้วยตนเองจำนวน 1 ครั้ง ให้ครบสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป หาจำนวน ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในส่วนของข้อมูลทั่วไป และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรในตำบลเมืองแปง อำเภอบางยี่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ผลการศึกษา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม พฤติกรรมการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรในตำบลเมืองแปง อำเภอบางยี่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้ผลการศึกษาดัง Table 1 – 3

Table 1 เป็นผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร ซึ่งประกอบไปด้วยข้อมูลเพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา รายได้ของครอบครัว ระยะเวลาที่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ความถี่ในการ

สัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช การเคยได้รับการอบรม ปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และ
 เกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัด ช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความ
 ศัตรูพืช การเคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความ ปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

Table 1. Personal data of farmers of Mueang Paeng sub-district, Pai district, Mae Hong Son province (n=100)

Personal information		Number	Percent
Gender	Male	49	49.0
	Female	51	51.0
Age	25-34 years	34	34.0
	35-44 years	32	32.0
	45-54 years	34	34.0
Marital status	Single	12	12.0
	Married	85	85.0
	Widowed	1	1.0
	Divorced	2	2.0
Education level	Uneducated	33	33.0
	Primary school	24	24.0
	Secondary school	12	12.0
	High school/ Vocational certificate	20	20.0
	Diploma/ High vocational certificate	6	6.0
	Bachelor degree	5	5.0
Family income	< 5,000 Baht/month	73	73.0
	5,000 - 10,000 Baht/month	22	22.0
	10,001 - 15,000 Baht/month	3	3.0
	> 15,000 Baht/month	2	2.0
Period use of pesticides	< 1 years	17	17.0
	1-5 years	13	13.0
	6-10 years	21	21.0
	> 10 years	49	49.0
Frequency of exposure to pesticides	1-2 day/week	78	78.0
	3-4 day/week	14	14.0
	5-6 day/week	4	4.0
	Everyday	4	4.0
Trained safety of the use of pesticides	Ever	50	50.0
	Never	50	50.0

Table 1. Personal data of farmers of Mueang Paeng sub-district, Pai district, Mae Hong Son province (n=100) (Continue)

Personal information		Number	Percent
Frequency to receiving safety of the use of pesticides information	1-2 times/week	87	87.0
	3-1 times/week	7	7.0
	> 4 times/week	6	6.0
Sources to receiving safety of the use of pesticides information	Radio	10	10.0
	Newspaper	0	0.0
	Family	2	2.0
	Product label	13	13.0
	Television	36	36.0
	Brochures/Posters	0	0.0
	Neighbors	3	3.0
	Pesticide seller	0	0.0
	Agricultural officer	18	18.0
	Public health officer	17	17.0

จาก Table 1 แสดงให้เห็นว่าเกษตรกร ร้อยละ 33.0 รายได้ของครอบครัวน้อยกว่า 5,000 บาท/เดือน ร้อยละ 73.0 ระยะเวลาที่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากกว่า 10 ปี ร้อยละ 49.0 ความถี่ในการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช 1-2 วัน/สัปดาห์ ร้อยละ 78.0 เคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับความ

ปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ร้อยละ 50.0 เคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช 1-2 ครั้งต่อสัปดาห์ ร้อยละ 78.0 และช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากที่สุด คือ โทรทัศน์ ร้อยละ 36.0

Table 2. Knowledge, attitude and behavior level regarding the safety of the use of pesticides

Level criteria		Number	Percent
Knowledge level	High level	67	67.0
	Medium level	33	33.0
	Low level	0	0.0
Minimum = 2.00, Maximum = 10.00, Mean = 6.89, S.D. = 1.68			
Attitude level	High level	69	69.0
	Medium level	30	30.0
	Low level	1	1.0
Minimum = 1.00, Maximum = 22.00, Mean = 2.83, S.D. = 2.73			
Behavior level	High level	95	95.0
	Medium level	5	5.0
	Low level	0	0.0
Minimum = 34.00, Maximum = 48.00, Mean = 43.98, S.D. = 3.56			

จาก Table 2 แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 67.0 มีทัศนคติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 69.0 และมีการปฏิบัติ

ตนเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 95.0

Table 3 เป็นผลการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

Table 3. Factors related to the use of pesticides

Chi-Square tests (significance)				
	Personal information	Knowledge	Attitude	Behavior
Gender		0.555	0.144	0.645
Age		0.233	0.117	0.445
Marital status		0.841	0.998	0.955
Education level		0.585	0.415	0.192
Family income		0.561	0.998	0.889
Period use of pesticides		0.528	0.088	0.628
Frequency of exposure to pesticides		0.225	0.857	0.097
Trained safety of the use of pesticide		0.079	0.598	0.078
Frequency to receiving safety of the use of pesticide information		0.073	0.656	0.932
Sources to receiving safety of the use of pesticide information		0.001*	0.000*	0.279

*Statistically significant at the level of 0.05

จาก Table 3 แสดงให้เห็นว่าข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรโดยเฉพาะช่องทางในการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีความสัมพันธ์กับความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

จากการศึกษาพฤติกรรมกรรมการป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของ

เกษตรกรในตำบลเมืองแปง อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน พิจารณาได้ดังนี้

ด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการปฏิบัติตนของเกษตรกรเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับสูง ที่ร้อยละ 67.0, 69.0 และ 95.0 ตามลำดับ (Table 2) ซึ่งสอดคล้องกับ Choopun (2011) ที่ศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง ตำบลบึงอ้อ อำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับดี ร้อยละ 100 มี

ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับดี ร้อยละ 100 และมีความเชื่อด้านสุขภาพ ได้แก่ การรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับดี ร้อยละ 97.9 แต่แตกต่างจากงานวิจัยของ Chaisombut *et al.* (2017) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของกลุ่มเกษตรกรในตำบลสันป่าม่วง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา พบว่าเกษตรกรมีความรู้ ความตระหนัก และพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ต้องอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งความรู้และความตระหนักในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีผลค่อนข้างสูงต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร และ Baothong and Inmuong (2013) ศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรที่เพาะปลูกมะเขือเทศ บ้านลาดนาเพียง ตำบลสวาะณี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติตนในการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 48.8, 59.6 และ 57.8 ตามลำดับ

ในส่วนของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช จากผลการศึกษาพบว่า ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรโดยเฉพาะช่องทางการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีความสัมพันธ์กับความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (Table 3) ซึ่งสอดคล้องกับ Choopun (2011) ที่ศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัด

ศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง ตำบลบึงอ้อ อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ พบว่าความเชื่อด้านสุขภาพเกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของกลุ่มตัวอย่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ Ratcha *et al.* (2017) ได้ศึกษาพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเกษตรกรบ้านทุ่งนางครวญ ตำบลชะแล อำเภอลำดวน จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า การรับรู้โอกาสเสี่ยงต่ออันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และการรับรู้ความสามารถของตนเองในการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และความรู้เกี่ยวกับอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรที่เคยผ่านการอบรมเกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ความถี่ของการได้รับข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งช่องทางในการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช มีผลต่อความรู้ ทักษะคิด และพฤติกรรมการปฏิบัติตนของเกษตรกรเป็นอย่างมาก ซึ่งการส่งเสริมให้ความรู้แก่เกษตรกรจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องในระยะยาว

สรุป

การศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าความรู้ ทักษะคิด และพฤติกรรมการปฏิบัติตนของเกษตรกรเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัด

ศัตรูพืชอยู่ในระดับสูง และในส่วนของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช พบว่า ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรโดยเฉพาะช่องทางในการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีความสัมพันธ์กับความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

กิตติกรรมประกาศ

ขอบคุณผู้ใหญ่บ้านและเกษตรกรบ้านหมากพริก บ้านแกงหอมมั่ง บ้านแกงหอมมะเที๋ยง ตำบลเมืองแปง อำเภอบางยี่ จังหวัดแม่ฮ่องสอนทุกคน ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และตอบแบบสอบถามในการศึกษาคั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

Baothong, S. and U. Inmuong. 2013. Behavior of pesticide use by tomato farmers in Ban Ladnapeang, Sawatee sub-district, Muang district, Khon Kaen province. Research and Development Journal, Loei Rajabhat University 8(25): 65-72. (in Thai)

Chaisombut, D., J. Kaewjiboon and A. Yana. 2017. Factors influencing pesticide use behaviors among farmers: A case study in Tambon San Pamuang, Amphur Muang, Phayao province. The Southern College Network

Journal of Nursing and Public Health 4 (Special issue): 305-316. (in Thai)

Choopun, S. 2011. Pesticide use behavior of cassava farmers of Bueng Or sub-district, Kham Thale So district, Nakhon Ratchasima province. Journal of Nakhonratchasima College 5(1): 45-53. (in Thai)

Department of Disease Control. 2017. Top 10 provinces with the highest pesticide use in 2017. (Online) . Available: <https://ddc.moph.go.th/th/site/index#> (May 9, 2018). (in Thai)

Fasungnern, T., W. Jantorn, S. Tipom and S. Sawasdee. 2016. Factors Associated to Self-Protection Pesticide Using Behaviors among Rice Farmers in Tambol Santor, Khanuworraluksaburi District, Kampeangphet Province. Journal of Safety and Health 9(33): 26 – 36 (in Thai)

Ratcha, M., Samranjit S., Santao J. and Suktakua S. 2017. Protection behavior of chemical pesticides among farmers of Ban Thung Nang Khruan, Chalae sud district, Thong Pha Phum district, Kanchanaburi province. Nursing Public Health and

Education Journal 18(2): 84 – 94 (in Thai)

Suwanarach, A. and P. Kessomboon. 2015. Pesticide hazards prevention among farmers of the Muangbaeng Tambon health promotion hospital catchment areas, Nongyaplong sub-district, Wang Sa phung district, Loei province. Community Health

Development Quarterly Khon Kaen University 3(3): 395-407. (in Thai)

Toyabut, K. 2019. Survey of sustainable agricultural behavior: Case study of agriculturists living in Bophloi Kanchanaburi. Journal of Community Development and Life Quality 7(3): 261 - 270
